

Kloosterkerk – 15 oktober 2023
2 Koningen 5,1-14 en 1 Korintiërs 1,27-29 – in de serie 'De overzijde'
ds. Rienk Lanooy

Gebed om ontferming

Ook al zijn we hier
in uw huis, o God,
de gebeurtenissen
van de afgelopen week
die het nieuws
doen overlopen
dragen we met ons –
we hebben er
een uitgesproken mening over
of we worden
heen en weer geslingerd
tussen de non-stop opinies
en stellingnames –
ze zijn er, ook hier
maar hier
voor uw aangezicht
mogen we ook toelaten
wat het met ons doet
hier delen we ons verdriet
we belijden ons onvermogen
we zwijgen vanwege de
verschrikkingen
we roepen om een halt
aan de strijd
we nemen woorden in de mond
die er ondanks alles
toch toe doen:
hoop, vrede, liefde
en we bidden, we bidden tot U:
Heer, ontferm u...

Ook al zijn we hier
in uw huis
we zitten hier niet
als een onbeschreven blad
we hebben krassen
op onze ziel
én
we zijn de oorzaak
van krassen
op andermans ziel
we hebben altijd
het beste voor
met de ander
maar het pakt
soms zo beroerd uit
en toch
klinkt er
toch weer ergens
een verhaal
van
ware medemenselijkheid
ook hier
vandaag
in dit huis –
dat het ons helpt
om niet
te vervallen
in somberheid
daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Het huis van de wereld
piept en kraakt
De diplomatie
legt het af
tegen het oorlogsgeweld
de aarde
wordt op allerlei manieren
overvraagd
we weten
vaak niet meer goed
wat ons
met elkaar verbindt –
trouwe God
wend ons lot
en breng ons terug
bij de eenvoud
van het evangelie
in dit
zo gecompliceerde bestaan:
bij de kracht
van die dwaze liefde
de lange adem
van de vaak zo redeloze hoop
en bij het lef
om vertrouwen te houden
dat het goede
het laatste woord heeft
zo bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Bij de lezingen

In de serie 'verhalen over de overkant' speelt de rivier de Jordaan vaak een belangrijke rol; ook vandaag is dat het geval. Vaak is deze rivier een symbolische barrière, beeld van alles wat ons tegenhoudt om tot een nieuw bestaan te komen, maar in het verhaal van vandaag zit die barrière niet zozeer in de rivier, als wel in de persoon die de opdracht krijgt om zich in de Jordaan te baden. Hij doet het met frisse tegenzin, Naäman, maar voor het zover is, moeten anderen hem wel de goede richting uit sturen.

Preek

Niet mee mogen doen.

Als je als kind niet zo goed was in sport en altijd als laatste gekozen werd bij het samenstellen van de teams bij de gymles, weet je je dat jaren later meestal nog goed te herinneren. En veel feestjes waar je wel bij was, ben je vergeten, maar dat ene feestje waarvoor je niet was

uitgenodigd, en de rest van je jaar wel, vergeet je niet. Niet mee mogen doen: geen likes bij je bericht op Instagram; je Marokkaanse achternaam bij een sollicitatie; het keppeltje dat je draagt. De zwarte lijst van de belastingdienst. Het gebeurt overal, tot op het grote toneel van de wereldpolitiek, we zien het in deze dagen voor onze ogen gebeuren, dat er mensen zijn die niet mee mogen doen. Ze zijn niet populair genoeg, te stil, onhandig, behoren niet tot de juiste bubbel, vertegenwoordigen de verkeerde groep, missen een netwerk, worden met de nek aangekeken, wonen in het verkeerde land, worden genoemd 'de vijand',

Niet mee mogen doen. In de oudheid betekende een huidaandoening niet alleen dat je ziek was, wat op zichzelf al erg genoeg is, maar ook dat je sociaal gezien een paria werd. Je werd uitgestoten, afgezonderd, opgeborgen; je mocht niet meer meedoen, werd genegeerd. In de taal van nu: je werd gecancelld.

Het lijkt Naäman ook te overkomen. Naäman is een grote meneer in het al even grote Aramese leger. Hij wordt ziek. En dat heeft vergaande consequenties. Niet alleen zijn fysieke leven staat op zijn spel, maar ook zijn reputatie, relaties en zijn toekomstdromen. Hij, een winnaar, een man met een flitsende carrière, lieveling van volk en vaderland, juist hij is – schijnbaar onkwetsbaar – blijkbaar kwetsbaar.

Tot nu toe leeft hij van de omstandigheden: de successen die hem aanwaaien, de koning die hem onmisbaar acht, zijn vrouw die hem op handen draagt, het volk dat met hem wegloupt. Maar soms gebeurt het dat al die dingen waarvan en waarvoor je leeft, er niet meer toe doen. De spullen waaraan je altijd je identiteit ontleende, helpen niet meer en de mensen, je vrouw, je man, je collega, van wie je dacht dat ze je hoogachten, laten je vallen. Je wordt op jezelf teruggeworpen, op die oeroude vragen naar de zin en de waarde van je leven: wie ben ik, wie was ik, hoe lang heb ik nog, wat is mijn perspectief. Je beseft dat de wijsheid van de beurs ook het leven geldt: 'in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst'.

En dan vertelt het verhaal van een jonge vrouw uit het land Israël. Ze woont in het huis van Naäman. Ze is daar niet vrijwillig, ze is niet de au-pair die een tussenjaar in het buitenland verblijft. Nee, het verhaal is veel rauwer, dramatisch actueel ook. De beelden van meegeroofde en gegijzelde mensen uit Israël naar Gaza gingen de afgelopen week de wereld over, om maar niet te spreken van alle doden en gewonden van die nietsontziende terreuractie en van de vernietigende reactie daarop waarvan we waarschijnlijk het ergste nog niet hebben gezien. De woorden hoop en vrede lijken voorlopig knock-out, het nadenken over – al is het maar in de richting van wat er aan mogelijke oplossingen zou kunnen zijn – lijkt voorbehouden aan roependen in de woestijn. Het is die oermenselijke en tegelijkertijd zo verschrikkelijk ontwrichtende neiging om te denken in zij óf wij, hij óf ik, groep t.o. groep, land t.o. land. En het begon al vroeg, toen je hoorde dat je niet mee mocht doen, of toen je vond dat die ander niet mee mocht doen.

Nu is daar Naäman die met al zijn statuus gecancelld dreigt te worden. En als er één is van wie je zou verwachten dat ze in haar vuistje lacht om zijn lot, om de ziekte van de man van haar bazin dan is het deze tot slavin gemaakte, deze jonge vrouw die meegeroofd is en daar, opgesloten in het huis van Naäman, geen andere keuze heeft dan zijn vrouw te dienen. Maar... ze lacht niet. Ik weet niet of ik het zou kunnen, zo ruimhartig zijn, zo ver voorbij je eigen lot kunnen kijken, zo gespist op het zoeken van het goede voor de ander die dat niet voor jou doet. We weten immers: geen groter vermaak dan leedvermaak, en volgens een Japans gezegde 'smaakt de tegenspoed van anderen naar honing'.

Hier daarentegen geen honing maar een vrouw die zich het lot van de ander aantrekt, ook als is die ander geen vriend. En ze vertelt van de profeet Elisa, die Naäman kan genezen. Misschien denk je: typisch geval van het Stockholmsyndroom, de neiging van de gegijzelde op het op te nemen voor zijn gijzelnemers, ja sympathie voor hen te krijgen. Maar het gaat hier toch om iets anders dan om de psychologie van deze vrouw. Hier gaat het om de Tora. Hier gaat het allereerst om: 'je naaste liefhebben', maar ook om, nóg moeilijker: 'de vreemdeling liefhebben' en tenslotte om het moeilijkste: 'je vijand liefhebben'. En daarmee zien we gelijk dat de radicaliteit van deze woorden van Jezus geen uitvinding zijn van de man van Nazaret, maar teruggaan op de Tora zelf, de woorden van Mozes. Hier worden die woorden gelegd in de mond van een jonge vrouw die tot haar vijand zegt: *Ach, kon mijn meester maar eens naar de profeet in Samaria gaan, die zou hem wel genezen.* Als Naäman niet meer mee mag doen, zoekt zij die al lang niet meer mee mag doen, voor hem een uitweg om weer mee te mogen doen. En precies daarin doet zij zelf mee en wordt het kleine bepalend, het krachteloze doorslaggevend, het dwaze sterk.

We hoorden eerder wat de apostel Paulus schrijft: *Maar wat in de ogen van de wereld dwaas is, heeft God uitgekozen om de wijzen te beschamen; wat in de ogen van de wereld zwak is, heeft God uitgekozen om de sterken te beschamen; wat in de ogen van de wereld onbeduidend is en wordt veracht, wat niets is, heeft God uitgekozen om wat wél iets is teniet te doen* (1 Kor. 1,27-28)

Hij schrijft die woorden aan de gemeente te Korinthe, waar veel verdeeldheid is. De een vindt zich beter dan de ander, belangrijker. En dan verwijst Paulus naar Christus, de gekruisigde. De genezende kracht van de Eeuwige huist niet in de verhevenheid van het kruis, maar juist in zijn nietszeggendheid, in zijn dwaasheid. En de helende energie van Gods Geest schuilt juist in dát symbool van afgewezen zijn, van niet mee mogen doen, van kopje onder moeten gaan in het water van de doodsjordaan.

We zien het, heel even maar, in de actie van die jonge vrouw, deze tot slaaf gemaakte. Het verhaal laat haar even geruisloos verdwijnen als dat ze erin tevoorschijn is gekomen. Ze is er alleen maar om die ene zin uit te kunnen spreken. Naamloos is ze en blijft ze. Maar ze speelt een beslissende rol in het leven van haar overheerser. Soms gebeurt dat, dat het kleine leidend is voor het grote, de ene ster aan het firmament meer betekent dan de grote koude duisternis, dat iemands zachtheid sterker is dan mijn hardheid. Dat die ene mens in je leven het verschil kan maken.

En dan gaat Naäman. Het meisje had nog zo gezegd: ga naar de profeet, maar Naäman gaat naar de koning van Israël. Met een aanbevelingsbrief van zijn eigen koning. Zo gaat dat. Een mengeling van niet goed luisteren naar je ondergeschikte en het onbestaanbare dat je als overheersers naar een of andere shabby profeet zou moeten gaan. Naäman gaat naar de koning en die schrikt zich een ongeluk want hij ziet in het genezingsverzoek een complot om hem de oorlog in de te lokken. Zo gaat dat met heersers, achterdochtig als ze zijn; niets nieuws onder de zon. En zo komt Naäman eindelijk uit bij het huis van Elisa uit, maar die laat het overbrengen van het recept aan een dienaar over. En als Naäman, nog kwaad over een dergelijke behandeling eenmaal aan de oever van de Jordaan staat, zijn het opnieuw bedienden die hem moeten overhalen zijn medicijn tot zich te nemen: daal zeven maal daags in dit stroompje af. Doe het toch! En als hij weg wil lopen, roepen ze hem na: Als het ingewikkeld was, had je het wel gedaan, waarom niet nu het eenvoudig is?

Tot drie keer toe zijn het de dienaren die het verhaal vlot trekken: de jonge vrouw, de bode van Elisa en de dienaren van Naäman. Zij weten het beter, of anders gezegd: hun vertrouwen is groter dan dat van Naäman zelf. Doe het maar, probeer het maar, zeggen ze. Geloven, vertrouwen op deze God is niet zo ingewikkeld, lijken ze te zeggen. Je kijkt eerder te hoog dan te laag, eerder te ver dan te dichtbij, je maakt het eerder te groot dan te klein, eerder te hard dan te zacht, te sterk dan te zwak, te ingewikkeld dan te eenvoudig. In onze tijd van controledwang, perfectionisme, er helemaal klaar voor willen zijn, van het perfecte plaatje, van garanties en zeker willen weten, vinden mensen dat Godsvertrouwen maar een glibberig pad. Zo eenvoudig kan het toch niet zijn. Maar ten diepste is het kinderspel. Juist zij die weten wat klein is, wat laag, dichtbij, zacht, zwak is, juist zij zien deze God in de dwaasheid, in de overgave van de liefde, in de kleine goedheid, in het bijna onzichtbare gebaar.

En zo gaat Naäman de Jordaan in: de weerstand is groot, het verlangen om erbij te horen, het leven te hervinden is nog groter. En waar het verhaal begint met een jonge vrouw, eindigt het met Naäman die met het gladde huidje als van een jongetje uit de rivier opduikt. Hij is genezen. En de vraag is: Is hij weer helemaal de oude? Is hij weer klaar voor de strijd, voor zijn oude leven, of is zijn ondergang in de Jordaan ook een doorgang geweest naar een nieuw bestaan? Is hij genezen, niet alleen van zijn aandoening, maar ook van zijn trots, zijn krijgslust, zijn angst om er niet meer bij te horen. Valt hij weer in de groef van het oude liedje, of welt er een nieuw lied, het lied van de Tora, in hem op en begint hij opnieuw? Dat is ten diepste de vraag die het verhaal aan je stelt: of je bereid bent af te dalen en je te laten genezen van alles wat je weghoudt van het ware geluk en dat van de ander. Naäman lukt het, met dank aan zijn ondergeschikten die hem bij de les houden.

Tot slot: waarom is het nu juist een vreemdeling die in dit verhaal de weg bewandelt van de hoogmoed, en via de angst 'er niet meer toe te doen', uiteindelijk weer het ware leven vindt. Er zijn uitleggers die menen dat dit verhaal bewust is opgenomen in een tijd dat er discussie was of het geloof in de Eeuwige uitsluitend was voorbehouden aan Israël, of dat ook andere volkeren het bevrijdende handelen van deze God gold. Dit verhaal vertelt dat de vreemdeling Naäman er bij hoort. Zoals Rachab, de hoer, zoals de mensen van Ninevé, ondanks Jona, zoals Ruth, de Moabitische. Gods genezende kracht breidt zich uit over alle volken. We voelen wel aan hoe moeilijk het is om in deze dagen iets van die inclusiviteit te zien, om er in te geloven, op te hopen. Soms zakt de moed je in de schoenen, en juist daarom moesten we maar blijven zingen, zoals we zojuist deden:

*Naäman, nu niet meer onrein
mag onder uw beminden zijn.
Ja, alle volken zijn in tel,
Bij U, o God van Israël!*

Moge dat zo zijn, AMEN

bronnen:

- Daniel Marguerat en François Rosselet, II Rois 2,1-27: Naaman le fort et la petite servante – <https://www.lire-et-dire.ch/>

Gebeden, stil gebed en onze vader..

Trouwe God,
wij danken u
voor deze plaats
waar ons
dat zo heel andere spoor
wordt voorgehouden
dan we doorgaans lopen
dat spoor
van de zachte krachten
die in stilte uw weg wijzen
in deze
soms zo richtingloze wereld

Wij bidden
voor die wereld
waarin de harde krachten
van dood en geweld
de overhand hebben
omdat we te weinig
bereid zijn
te weinig in staat zijn
te weinig geleerd hebben
andere wegen te bewandelen.

Wij bidden voor de mensen
in Israël
en de Palestijnse gebieden
die de hoge prijs betalen
van dat slepende conflict
dat maar doorettert.
O God,

dat we toch niet in staat zijn
om de vrede te bewaren
niet in staat zijn
om samen te leven
de donkere machten
altijd meer ruimte laten
innemen
dan die van het licht.

We bidden
voor al die andere plaatsen
waar de oorlog maar doorgaat
in Oekraïne, Myanmar,
Soedan, Syrië,
voor allen
die hebben moeten vluchten
in het bijzonder
de kinderen onder hen
en de ouden van dagen.

Wij bidden
dat wij de vrede leren
niet alleen als een hoop
voor een verre toekomst
maar als concreet
politiek ideaal
Voor allen die
in de diplomatie
zoeken naar oplossingen
om vrede te bewaren
voor de stille werkers

aan een vreedzame wereld
ook in het klein
in deze stad
in hun wijk
in hun familie.

Wij bidden
voor wie de grote wereld
er even minder toe doet
voor wie
in beslag worden genomen
door het verdriet
om een geliefde
die is gestorven
Wij gedenken...
en dragen hem op
aan uw goedheid
en denken aan zijn gezin...
Wij bidden voor wie ziek zijn...
voor een goed herstel
en vertrouwen
dat het weer goed komt
en voor allen die zich zorgen
maken over hun persoonlijk
leven en dat van hun geliefden.

Bidden wij in de stilte
wat ons persoonlijk
het meeste bezighoudt...

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!